

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

5 januari 2009

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek
wat de procedure inzake echtscheiding
betreft**

(ingediend door de dames Sabien
Lahaye-Battheu en Carina Van Cauter)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

5 janvier 2009

PROPOSITION DE LOI

**modifiant le Code judiciaire en
ce qui concerne la procédure de divorce**

(déposée par Mmes Sabien Lahaye-Battheu
et Carina Van Cauter)

SAMENVATTING

De indieners stellen vast dat er momenteel in de praktijk heel wat onduidelijkheden bestaan over de echtscheidingsprocedure op grond van onherstelbare ontwijking van het huwelijk op gezamenlijk verzoek.

Dit wetsvoorstel strekt er daarom toe in deze procedure een aantal verduidelijkingen aan te brengen wat de betekening, het hoger beroep, de voorziening in cassatie en de verdeling van de kosten betreft.

Daarnaast strekt dit voorstel ertoe de termijn om een voorziening in cassatie in te leiden voor alle vormen van echtscheiding gelijk te schakelen.

RÉSUMÉ

Les auteurs constatent qu'à l'heure actuelle, de nombreuses incertitudes subsistent, dans la pratique, au sujet de la procédure de divorce par consentement mutuel pour désunion irrémédiable des époux.

Cette proposition de loi vise dès lors à apporter une série de clarifications à cette procédure en ce qui concerne la signification, l'appel, le pourvoi en cassation et le partage des frais.

Elle vise en outre à aligner les délais d'introduction d'un pourvoi en cassation pour toutes les formes de divorce.

cdH	:	centre démocrate Humaniste		
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams		
Ecolo-Groen!	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen		
FN	:	Front National		
LDD	:	Lijst Dedecker		
MR	:	Mouvement Réformateur		
N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie		
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten		
PS	:	Parti Socialiste		
sp.a+VI.Pro	:	Socialistische partij anders + VlaamsProgressieven		
VB	:	Vlaams Belang		

<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties :</i>		<i>Abréviations dans la numérotation des publications :</i>	
DOC 52 0000/000 :	Parlementair document van de 52 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer	DOC 52 0000/000 :	Document parlementaire de la 52 ^{ème} législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
QRVA :	Schriftelijke Vragen en Antwoorden	QRVA :	Questions et Réponses écrites
CRIV :	Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)	CRIV :	Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)
CRABV :	Beknopt Verslag (blauwe kaft)	CRABV :	Compte Rendu Analytique (couverture bleue)
CRIV :	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)	CRIV :	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)
PLEN :	Plenum	PLEN :	Séance plénière
COM :	Commissievergadering	COM :	Réunion de commission
MOT :	moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)	MOT :	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i>	<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i>
Bestellingen :	Commandes :
Natieplein 2	Place de la Nation 2
1008 Brussel	1008 Bruxelles
Tel. : 02/ 549 81 60	Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74	Fax : 02/549 82 74
www.deKamer.be	www.laChambre.be
e-mail : publicaties@deKamer.be	e-mail : publications@laChambre.be

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Op 12 april 2007 is in de Kamer de nieuwe echtscheidingswet definitief goedgekeurd. Deze wet is op 1 september 2007 in werking getreden.¹

De wetgever heeft geprobeerd om de diverse vroegere vormen van echtscheiding, die niet meer voldeden aan de sociale realiteit, om te vormen tot een beter aangepast geheel. Het echtscheidingsrecht had nood aan een humanisering en liberalisering, zodat het beter zou afgestemd zijn op de hedendaagse samenleving, waar het huwelijk als instituut duidelijk aan belang heeft ingeboet.

Ondanks de doelstelling van de wetgever om de echtscheidingsprocedure te versoepelen en vereenvoudigen, is de wijze waarop de echtscheiding dient ingeleid te worden, ingewikkeld geregeld. Als principe geldt voortaan de inleiding op verzoekschrift op tegenspraak (zoals blijkt uit art. 1254, § 1, eerste lid, Ger. W.), ook voor een gezamenlijke vordering tot echtscheiding ex artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek. Het verzoekschrift moet dan ondertekend worden door beide echtgenoten of minstens door hun advocaat of notaris, zo zegt artikel 1255, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek.

De rechtsleer² stelt voor om aan te nemen dat het hier eigenlijk om een eenzijdig verzoekschrift gaat – in navolging van wat artikel 1288*bis* van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt voor echtscheiding op grond van onderlinge toestemming – maar in de praktijk wordt dit verzoekschrift door de griffies als een verzoekschrift op tegenspraak gecatalogeerd en verwerkt. Dit kan ernstige gevolgen hebben voor de uitspraak van de echtscheiding, zoals hieronder zal blijken. Het is dan ook noodzakelijk om een inleiding van de echtscheidingsprocedure, bedoeld in artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek, toe te laten op eenzijdig verzoekschrift.

Als gevolg van de introductie van de echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting op gezamenlijk verzoek (cf. art. 229, § 2, B.W.) ontstaat een praktisch

¹ Art. 44 van de wet van 27 april 2007 betreffende de hervorming van de echtscheiding, B.S. 7 juni 2007.

² P. SENAËVE, «De wet van 27 april 2007 tot hervorming van het echtscheidingsrecht. Deel I. De echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting», T. FAM. 2007, p. 119, nr. 58; F. APS, «De rechtspleging en het bewijs inzake echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting», in P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *De hervorming van het echtscheidingsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, p. 106, nr. 135.

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

La nouvelle loi sur le divorce a été définitivement adoptée par la Chambre le 12 avril 2007. Elle est entrée en vigueur le 1^{er} septembre 2007.¹

Le législateur souhaitait réformer les différentes anciennes formes de divorce, qui ne répondaient plus à la réalité sociale, pour en faire un ensemble plus adapté. Il s'imposait d'humaniser et de libéraliser le droit du divorce afin qu'il soit mieux adapté à la société contemporaine, dans laquelle le mariage en tant qu'institution a clairement perdu en importance.

En dépit de la volonté du législateur d'assouplir et de simplifier la procédure de divorce, la mode d'introduction d'une demande de divorce est complexe. Le principe de l'introduction sur requête contradictoire (ainsi qu'il ressort de l'article 1254, § 1^{er}, alinéa 1^{er}, du Code judiciaire) s'applique désormais également à une demande conjointe de divorce introduite en vertu de l'article 229, § 2, du Code civil. Dans ce cas, la requête est signée par chacun des époux, ou par au moins leur avocat ou leur notaire, ainsi que le prévoit l'article 1255, § 1^{er}, du Code judiciaire.

La doctrine² propose de considérer qu'il s'agit en fait d'une requête unilatérale – à l'instar de ce que dispose l'article 1288*bis* du Code judiciaire pour le divorce par consentement mutuel – mais, dans la pratique, les greffes cataloguent et traitent cette requête comme une requête contradictoire, ce qui peut avoir de lourdes conséquences en ce qui concerne le prononcé du divorce, ainsi qu'il apparaîtra ci-après. Il convient donc d'autoriser l'introduction de la procédure de divorce, visée à l'article 229, § 2, du Code civil, par requête unilatérale.

L'introduction du divorce pour désunion irrémédiable sur demande conjointe (cf. art. 229, § 2, du Code civil) pose un problème pratique en ce qui concerne le

¹ Art. 44 de la loi du 27 avril 2007 réformant le divorce, Moniteur belge du 7 juin 2007.

² P. SENAËVE, «De Wet van 27 april 2007 tot hervorming van het echtscheidingsrecht, Deel I. De echtscheiding op grond van de onherstelbare ontwrichting», T. Fam. 2007, p. 119, n° 58; F. APS, «De rechtspleging en het bewijs inzake echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting», in P. SENAËVE, F. SWENNEN et G. VERSCHULDEN (eds.), *De hervorming van het echtscheidingsrecht*, Anvers, Intersentia, 2008, p. 106, n° 135.

probleem met betrekking tot het tijdstip waarop een vonnis dat deze echtscheiding uitspreekt, in kracht van gewijsde treedt.

Er bestaat blijkbaar geen eensgezindheid hierover in de praktijk van de griffies.³ Sommigen stellen dat het vonnis betekend moet worden, op initiatief van één van de – voormalige – echtgenoten. Na de betekening verstrijkt dan een maand voordat het vonnis in kracht van gewijsde treedt. De griffies die deze lijn volgen, argumenteren dat de vordering wordt ingeleid bij verzoekschrift op tegenspraak.

Andere griffies denken dat een betekening niet nodig is, omdat het vonnis kracht van gewijsde krijgt de dag dat het uitgesproken wordt. Zij argumenteren dat hoger beroep toch niet mogelijk is als de echtscheiding op gezamenlijk verzoek uitgesproken wordt, omdat dit een akkoordvonnis is waartegen conform artikel 1043, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek geen voorziening mogelijk is.⁴

Het merendeel van de griffies volgt de eerste visie omdat de wet niet expliciet een uitzondering voorziet zoals wel het geval is bij een echtscheiding door onderlinge toestemming.

Deze problematiek staat niet los van de vraagtekens die kunnen worden gesteld bij het tijdstip van ontbinding van het huwelijk. Voornamelijk bij het afhandelen van een nalatenschap heeft dit niet onbelangrijke consequenties. Wanneer een echtscheiding begin 2008 is uitgesproken op grond van artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek en één van de ex-echtgenoten sterft enige tijd nadien, zonder dat het vonnis werd betekend, noch overgeschreven in de registers van de burgerlijke stand, rijst de vraag of het huwelijk in casu ontbonden is door overlijden of door echtscheiding.

Verdergaand op de lijn van diegenen die menen dat het echtscheidingsvonnis moet betekend worden, is aan het huwelijk een einde gekomen door het overlijden. Dit impliceert dat de – al dan niet – voormalige echtgenoot nog steeds wettelijke – zelfs reservataire – erfrechten

moment où un jugement prononçant ce divorce est coulé en force de chose jugée.

Il n'existe manifestement pas d'uniformité à cet égard dans la pratique des greffes.³ Certains considèrent que le jugement doit être signifié, sur l'initiative de l'un des – ex – époux. Après la signification, il s'écoule alors un mois avant que le jugement ne soit coulé en force de chose jugée. Les greffes qui suivent cette ligne de conduite arguent que l'action est introduite par requête contradictoire.

D'autres greffes estiment qu'une signification n'est pas nécessaire, étant donné que le jugement est coulé en force de chose jugée le jour où il est prononcé. Ils allèguent qu'un recours n'est de toute façon pas possible lorsque le divorce est prononcé sur demande conjointe, car il s'agit d'un jugement d'accord contre lequel, conformément à l'article 1043, alinéa 2, du Code judiciaire, aucun pourvoi n'est possible.⁴

La majorité des greffes adopte le premier point de vue parce que la loi ne prévoit pas explicitement d'exception ainsi qu'elle le fait dans le cas d'un divorce par consentement mutuel.

Cette problématique n'est pas indépendante des interrogations qui peuvent exister en ce qui concerne la date de la dissolution du mariage. Cela peut avoir des conséquences non sans importance, particulièrement lors du règlement d'une succession. Dans l'hypothèse où un divorce a été prononcé début 2008 sur la base de l'article 229, § 2, du Code civil et que l'un des ex-époux décède peu de temps après, alors que le jugement n'a pas encore été signifié, ni transcrit dans les registres de l'état civil, la question se pose de savoir si, dans ce cas, ce mariage a été dissous par décès ou par divorce.

Si on suit l'opinion des personnes qui estiment que le jugement de divorce doit être signifié, le mariage a pris fin à la suite du décès. Cela implique que l'ex- (ou non) époux peut encore faire valoir des droits successoraux légaux – même réservataires – sur la succession

³ Zie het antwoord op de vraag van Katrien Schryvers en Sabien Lahaye-Battheu over het tijdstip van ontbinding van het huwelijk en het in kracht van gewijsde treden van het echtscheidingsvonnis uitgesproken op grond van onherstelbare ontwijking van het huwelijk op gezamenlijk verzoek (art. 229, § 2 B.W.), CRIV 52, COM 320, p.4.

⁴ Zie F.APS, «De rechtspleging en het bewijs inzake echtscheiding op grond van onherstelbare ontwijking», in P. SENAEVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *De hervorming van het echtscheidingsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, p.121, nr. 156.

³ Voir la réponse à la question de Katrien Schryvers et Sabien Lahaye-Battheu sur la date de dissolution du mariage et la date à laquelle un jugement de divorce pour désunion irrémédiable sur demande conjointe (art. 229, § 2, du Code civil) est coulé en force de chose jugée, CRIV 52 COM 320, p. 4.

⁴ Voir F.APS, «De rechtspleging en het bewijs inzake echtscheiding op grond van onherstelbare ontwijking», in P. SENAEVE, F. SWENNEN et G. VERSCHULDEN (ed.), *De hervorming van het echtscheidingsrecht*, Anvers, Intersentia, 2008, p. 121, n° 156.

heeft op de nalatenschap van de eerstgestorvene. Gaat men er daarentegen vanuit dat betekening niet nodig is, dan is het huwelijk beëindigd op het moment van het uitspreken van het vonnis, zodat de ex-echtgenoot geen erfrechten meer heeft.

Bovendien is er ook onduidelijkheid over het feit of er hoger beroep mogelijk is tegen een echtscheidingsvonnis dat er gekomen is na een procedure op gezamenlijk verzoek. Volgens artikel 1042 van het Gerechtelijk Wetboek zijn de regels van het geding van toepassing op de rechtsmiddelen, waaronder artikel 17 en 18 van het Gerechtelijk Wetboek vallen. De partij die hoger beroep wil aantekenen, moet daar een belang bij hebben. In de situatie van een echtscheidingsprocedure op gezamenlijk verzoek is dit manifest niet het geval.

Gevraagd naar enige opheldering in de kwestie, heeft de staatssecretaris, toegevoegd aan de minister van Justitie wat de aspecten inzake personen- en familerecht betreft, geantwoord ⁵ dat zijns inziens een vonnis in een artikel 229, § 2, B.W.-procedure, niet kan worden beschouwd als een akkoordvonnis. De partijen hebben door artikel 1043 van het Gerechtelijk Wetboek immers het recht om in een vonnis akte te laten nemen van een akkoord dat ze gedurende het geding gesloten hebben. Het gaat dan om een overeenkomst die qua vorm in een vonnis wordt veranderd. Door die overeenkomst maken partijen een eind aan een geschil dat op een regelmatige wijze aanhangig werd gemaakt bij de rechter. Dat akkoord mag evenwel nog niet bestaan op het moment dat het geding wordt ingeleid; het moet voor de rechter worden bereikt. De rechter dient dit te verifiëren. Partijen moeten de rechter expliciet verzocht hebben om de formuleringen van het tussen hen gesloten akkoord in de vorm van een vonnis te gieten. In geval van een gezamenlijk verzoek tot echtscheiding op basis van artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek is er echter geen geschil en dus is het vonnis ook geen akkoordvonnis. Daarom zijn de gewone regels van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing. Het vonnis moet wel degelijk worden betekend en zal – in overeenstemming met artikel 528 van het Gerechtelijk Wetboek – pas in kracht van gewijsde treden wanneer er geen hoger beroep meer mogelijk is. De staatssecretaris volgt hiermee de eerste opvatting.

Deze visie is echter de minst proceseconomische en ze levert ook extra (onnodige) kosten op aangezien één

du prédécédé. Par contre, si l'on part du principe que la signification n'est pas nécessaire, le mariage a pris fin au moment du prononcé du jugement, de sorte que l'ex-époux n'a plus de droits successoraux.

De plus, il existe également une incertitude quant à savoir si un jugement de divorce résultant d'une procédure sur demande conjointe est susceptible d'appel. En vertu de l'article 1042 du Code judiciaire, les règles relatives à l'instance sont applicables aux voies de recours; cela englobe les articles 17 et 18 du Code judiciaire. La partie désireuse d'interjeter appel doit y avoir un intérêt. Dans la situation d'une procédure de divorce sur demande conjointe, cela n'est manifestement pas le cas.

Lorsqu'on lui a demandé quelques explications sur cette question, le secrétaire d'État adjoint au ministre de la Justice en ce qui concerne les aspects du droit des personnes et de la famille a répondu ⁵ que, selon lui, un jugement prononcé dans le cadre d'une procédure sur la base de l'article 229, § 2, du Code civil, ne peut être considéré comme un jugement d'accord. L'article 1043 du Code judiciaire donne en effet le droit aux parties de faire acter dans un jugement un accord qu'elles ont conclu au cours de la procédure. Il s'agit dès lors d'un accord qui, sur le plan formel, est coulé dans un jugement. Par cet accord, les parties mettent fin à un litige dont le juge avait été régulièrement saisi. Toutefois, cet accord ne peut déjà exister au moment de l'introduction de l'instance; il doit être conclu devant le juge. Le juge doit le vérifier. Les parties doivent avoir demandé explicitement au juge de reprendre sous la forme d'un jugement les termes de l'accord qu'elles ont conclu. Dans le cas d'une demande conjointe de divorce sur la base de l'article 229, § 2, du Code civil, il n'est cependant pas question de litige et le jugement n'est donc pas un jugement d'accord. C'est pourquoi les règles habituelles du Code judiciaire sont d'application. Le jugement doit effectivement être signifié et – conformément à l'article 528 du Code judiciaire – il ne sera coulé en force de chose jugée qu'au moment où aucun appel ne sera plus possible. Le secrétaire d'État adopte dès lors le premier point de vue.

Cette vision est toutefois la moins économique sur le plan de la procédure et elle engendre également des

⁵ Zie het antwoord op de vraag van Katrien Schryvers en Sabien Lahaye-Battheu over het tijdstip van ontbinding van het huwelijk en het in kracht van gewijsde treden van het echtscheidingsvonnis uitgesproken op grond van onherstelbare ontwijking van het huwelijk op gezamenlijk verzoek (art. 229, § 2, B.W.), CRIV 52 COM 320, p. 2-4.

⁵ Réponse à la question de Katrien Schryvers et Sabien Lahaye-Battheu sur la date de dissolution du mariage après un divorce pour désunion irrémédiable sur demande conjointe (art. 229, § 2, du Code civil) et la date à laquelle un jugement de divorce pour désunion irrémédiable sur demande conjointe (art. 229, § 2, du Code civil) est coulé en force de chose jugée, CRIV 52 COM 320, p. 2-4.

van de echtgenoten het vonnis moet laten betekenen, zelfs al werd de echtscheiding uitgesproken verzoek van beide echtgenoten samen. Bovendien zorgt het gebrek aan eensgezindheid tussen de diverse griffies voor uiteenlopende praktijken in nochtans identieke situaties. Er is dus – ondanks de huiverachtige houding van de Staatssecretaris ten aanzien van een fragmentaire wijziging van de echtscheidingswet – nood aan een wettelijke oplossing die rechtszekerheid schept.⁶ Zo weten zowel partijen als de rechtspracticus tenminste waar ze aan toe zijn.

Daartoe zou artikel 1254, § 1, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek moeten aangepast worden. Er moet uit blijken dat een echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting op gezamenlijk verzoek wordt ingeleid door een eenzijdig verzoekschrift, dat wordt ondertekend door iedere echtgenoot of toch door een advocaat of een notaris, zoals al is bepaald in artikel 1255, § 1, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek. Omdat er in deze veronderstelling geen geschil is, is dit enkel een logische oplossing. De twee partijen gaan akkoord dat er een echtscheiding komt en de rechter moet alleen controleren of de grondvoorwaarden vervuld zijn. Eigenlijk is dit geval vergelijkbaar met een echtscheiding op grond van onderlinge toestemming, waar de procedure ook wordt ingeleid door een eenzijdig verzoekschrift.

Het dichter bij elkaar brengen van de echtscheidingsprocedures op grond van onderlinge toestemming en deze ex artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek heeft nog andere voordelen. Wanneer artikel 1299 tot en met artikel 1302 van het Gerechtelijk Wetboek in enigszins aangepaste versie worden gekopieerd naar de procedure van echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting op gezamenlijk verzoek, leidt dit ertoe dat het echtscheidingsvonnis niet meer moet betekend worden voordat het in kracht van gewijsde treedt. Dit wil zeggen dat de partijen een kost bespaard wordt. Daarenboven weten de griffies ook zeker dat er een wettelijke afwijking van het gemeenrechtelijke principe toegestaan is.

De optie van hoger beroep wordt ook duidelijker. Alleen het openbaar ministerie heeft de mogelijkheid binnen een maand nadat de echtscheiding uitgesproken is hoger beroep aan te tekenen. Dit dient betekend te worden aan beide echtgenoten. Dit schept klaarheid over het vorderingsrecht van het openbaar ministerie, dat geen gebruik meer hoeft te maken van artikel 138bis, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek. Wanneer de rechter beslist

frais supplémentaires (inutiles), étant donné qu'un des époux doit faire signifier le jugement, même si le divorce a été prononcé à la demande conjointe des deux époux. En outre, l'absence d'unanimité entre les différents greffes entraîne des pratiques divergentes dans des situations pourtant identiques. Il est donc nécessaire – malgré l'attitude frileuse du secrétaire d'État à l'égard d'une modification fragmentaire de la loi sur le divorce – d'apporter une solution légale qui assure la sécurité juridique.⁶ De cette manière, tant les parties que le praticien du droit sauront au moins à quoi s'en tenir.

Dans ce but, l'article 1254, § 1^{er}, alinéa 1^{er}, du Code judiciaire devrait être adapté, de manière à préciser qu'un divorce pour cause de désunion irrémédiable sur demande conjointe est introduit par requête unilatérale signée par chacun des époux ou en tout cas par un avocat ou un notaire, comme le prévoit déjà l'article 1255, § 1^{er}, alinéa 1^{er}, du Code judiciaire. Étant donné qu'il n'y a, dans cette hypothèse, aucun litige, ce n'est qu'une solution logique. Les deux parties sont d'accord sur le fait de divorcer et le juge doit uniquement contrôler si les conditions de base sont remplies. En fait, cette situation est comparable à un divorce par consentement mutuel, pour lequel la procédure est également introduite par voie de requête unilatérale.

Le rapprochement des procédures de divorce par consentement mutuel et de celle qui découle de l'article 229, § 2, du Code civil présente encore d'autres avantages. Si les articles 1299 à 1302 du Code judiciaire sont appliqués, dans une version quelque peu adaptée, à la procédure de divorce pour cause de désunion irrémédiable sur demande conjointe, cela a pour conséquence que le jugement prononçant le divorce ne doit plus être signifié avant d'être coulé en force de chose jugée. Cela signifie que les parties font l'économie d'un coût. En outre, les greffes ont également la certitude qu'une dérogation légale au principe de droit commun est autorisée.

La possibilité d'appel est également clarifiée. Seul le ministère public peut, dans le mois qui suit le prononcé du divorce, interjeter appel. Celui-ci doit être signifié aux deux époux. Cette disposition clarifie le droit d'action du ministère public, de sorte qu'il ne doive plus recourir à l'article 138bis, § 1^{er}, du Code judiciaire. Si le juge décide en revanche qu'il n'y a pas de motif de prononcer le divorce, les deux époux peuvent, conjointement ou

⁶ F. SWENNEN, S. EGGERMONT en E. ALOFS, «De wet van 27 april 2007: knelpunten van materieel recht en procesrecht inzake echtscheiding», syllabus Evaluatie van recente wetgeving familierecht, Universiteit Leuven, Universiteit Gent, Universiteit Antwerpen, p. 24.

⁶ F. SWENNEN, S. EGGERMONT et E. ALOFS, «De wet van 27 april 2007: knelpunten van materieel recht en procesrecht inzake echtscheiding», syllabus Evaluatie van recente wetgeving familierecht, Universiteit Leuven, Universiteit Gent, Universiteit Antwerpen, p. 24.

geen echtscheiding uit te spreken omdat er geen grond voor bestaat, kunnen allebei de echtgenoten samen of apart binnen de maand na het vonnis hoger beroep instellen, wat betekend wordt aan de procureur des Konings. Als laatste wordt de procedure na aantekening van hoger beroep aangegeven, naast de voorwaarden en de termijn om een voorziening in cassatie in te stellen. Om de uniformiteit van de termijnen binnen alle echtscheidingsvormen te garanderen, worden de drie maanden die van tel zijn bij een echtscheiding door onderlinge toestemming, gereduceerd tot een maand.

Ook artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek zorgt voor complicaties. Er bestaat immers een verschillende behandeling met betrekking tot de kosten naargelang welke subgrond voor de echtscheiding weerhouden wordt. Bij een procedure, gebaseerd op artikel 229, § 1 en § 2, van het Burgerlijk Wetboek worden de kosten verdeeld, behalve indien de rechter of de partijen, naargelang het geval, er anders over beslissen. Wordt de procedure echter gevoerd op basis van artikel 229, § 3, van het Burgerlijk Wetboek, dan komen de kosten op de schouders van de eisende partij terecht. In het tweede geval wordt de partijen en de rechter de kans ontnomen om anders te beslissen. In een § 1-zaak mogen de echtgenoten op eigen initiatief een overeenkomst sluiten over de verdeling van de kosten; iets wat in een § 3-geval onmogelijk is want artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek zwijgt daar als *lex specialis* t.o.v. artikel 1017 van het Gerechtelijk Wetboek in alle talen over. Voor de voormalige echtgenoten blijft wel de optie om na de uitspraak een overeenkomst te sluiten waardoor de kosten naderhand toch nog verdeeld worden.

Hoewel het vertrekpunt voor beide regelingen anders is en mag zijn, is er geen reden waarom de rechter niet in beide gevallen de bevoegdheid zou hebben de regeling van de kosten aan te passen of een akkoord daarover tussen de partijen te honoreren.⁷ Het is immers niet omdat de aanvraag tot echtscheiding door één echtgenoot wordt gedaan, dat dit de enige partij is die «schuld» heeft aan de ontwrichting van het huwelijk. Als men het schuld- of fout-criterium zoveel mogelijk wil uitschakelen, moet de regeling van de kostenverdeling ook zoveel mogelijk gelijkgeschakeld worden.

⁷ F. SWENNEN, S. EGGERMONT en E. ALOFS, «*De wet van 27 april 2007: knelpunten van materieel recht en procesrecht inzake echtscheiding*», syllabus Evaluatie van recente wetgeving familierecht, Universiteit Leuven, Universiteit Gent, Universiteit Antwerpen, p. 26.

séparément, interjeter appel dans le mois du prononcé. Cet appel est signifié au procureur du Roi. Enfin, la proposition fixe la procédure après l'introduction de l'appel, de même que les conditions et le délai à respecter pour introduire un pourvoi en cassation. Le délai de trois mois applicable en cas de divorce par consentement mutuel est ramené à un mois, afin de garantir l'uniformité des délais pour toutes les formes de divorce.

L'article 1258 du Code judiciaire est également source de complications. En effet, celui-ci applique un traitement différent aux dépens en fonction du motif retenu pour le divorce. Dans le cas d'une procédure introduite sur la base de l'article 229, § 1^{er} et 2, du Code civil, les dépens sont partagés sauf si le juge ou les parties, selon le cas, en décident autrement. Toutefois, si la procédure est introduite sur la base de l'article 229, § 3, du Code civil, les frais sont mis à charge de la partie requérante. Dans le deuxième cas, les parties et le juge sont tous deux privés de la possibilité d'en décider autrement. Dans le cas de figure du §1^{er}, les époux peuvent, de leur propre chef, conclure une convention sur le partage des dépens: option qui est impossible dans le cas du § 3 car l'article 1258 du Code judiciaire, en tant que *lex specialis*, est muet dans toutes les langues à l'égard de l'article 1017 du Code judiciaire. Les ex-époux conservent toutefois l'option de conclure une convention après le prononcé, permettant quand même le partage des dépens a posteriori.

Bien que le point de départ des deux systèmes soit différent, ou puisse l'être, il n'y a pas de raison de priver le juge de la compétence d'adapter, dans les deux cas, les règles relatives aux dépens ou d'honorer un accord en la matière entre les parties.⁷ En effet, ce n'est pas parce que la demande de divorce est formée par l'un des époux que celui-ci est la seule partie à porter la «faute» de la désunion. Si l'on veut neutraliser autant que faire se peut le critère de faute, il faut également s'employer à uniformiser au maximum les règles relatives au partage des dépens.

⁷ F. SWENNEN, S. EGGERMONT et E. ALOFS, «*De wet van 27 april 2007: knelpunten van materieel recht en procesrecht inzake echtscheiding*», syllabus Evaluatie van recente wetgeving familierecht, Universiteit de Louvain, Universiteit de Gand et Universiteit d'Anvers, p. 26.

Bovendien besliste het Grondwettelijk Hof in een arrest van 21 oktober 2008⁸ dat het verschil in behandeling van de kosten niet verantwoord kan worden door het feit dat, alleen in de situatie van artikel 229, § 3, van het Burgerlijk Wetboek, de echtscheiding door de ene echtgenoot aan de andere zou zijn opgedrongen. Dit is immers ook met toepassing van artikel 229, § 1, van het Burgerlijk Wetboek mogelijk. Het verschil in behandeling is dan ook niet redelijkerwijze verantwoord.

Het Hof oordeelde dat artikel 1258, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek zoals vervangen bij artikel 26 van de wet van 27 april 2007 betreffende de hervorming van de echtscheiding, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt. De in dit wetsvoorstel voorgestelde wijziging zorgt ervoor dat deze schending ophoudt te bestaan.

ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Artikel 2

Dit artikel zorgt ervoor dat een echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting op gezamenlijk verzoek, ex artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek, ingeleid wordt door een eenzijdig verzoekschrift.

De manieren om andere vormen van echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting in te leiden, blijven ongewijzigd. Een procedure op basis van artikel 229, § 1, van het Burgerlijk Wetboek wordt dus bij dagvaarding ingeleid en de echtscheidingsvorm bedoeld in artikel 229, § 3, van het Burgerlijk Wetboek wordt bij verzoekschrift op tegenspraak opgestart.

Artikel 3 tot en met 5

Deze artikelen transponeren de bepalingen van artikel 1299 tot en met 1301 van het Gerechtelijk Wetboek inzake echtscheiding op grond van onderlinge toestemming naar echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting op gezamenlijk verzoek (art. 229, § 2, B.W.).

Er wordt duidelijk wanneer en door wie hoger beroep kan ingesteld worden tegen een echtscheidingsvonnis, gefundeerd op artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek of tegen een vonnis dat weigert de echtscheiding toe te kennen op die basis. Ook wordt komaf gemaakt met de bediscussieerbare plicht tot betekening van het vonnis tussen (voormalige) echtgenoten onderling. Het bewuste vonnis treedt voortaan in kracht van gewijsde na verloop van een maand, een termijn die begint te lopen vanaf de uitspraak.

⁸ Arrest nr. 137/2008 van het Grondwettelijk Hof, 21 oktober 2008.

La Cour constitutionnelle a décidé en outre, dans un arrêt du 21 octobre 2008⁸, que la différence de traitement en ce qui concerne les dépens ne peut pas être justifiée par le fait que le divorce soit imposé par un époux à l'autre, uniquement dans la situation prévue à l'article 229, § 3, du Code civil. Cette situation peut également se produire en vertu de l'article 229, § 1^{er}, du Code civil. La différence de traitement n'est dès lors pas raisonnablement justifiée.

La Cour a décidé que l'article 1258, alinéa 2, du Code judiciaire, tel qu'il a été remplacé par l'article 26 de la loi du 27 avril 2007 réformant le divorce, viole les articles 10 et 11 de la Constitution. La modification proposée dans la présente proposition de loi vise à y remédier.

DISCUSSION DES ARTICLES

Article 2

Cet article vise à faire en sorte qu'un divorce pour cause de désunion irrémédiable sur demande conjointe, tel qu'il est prévu à l'article 229, § 2, du Code civil, soit introduit par une requête unilatérale.

Les modes d'introduction des autres formes de divorce pour cause de désunion irrémédiable restent inchangées. Une procédure fondée sur l'article 229, § 1^{er}, du Code civil est donc introduite par citation et la forme de divorce visée l'article 229, § 3, du Code civil est introduite par requête contradictoire.

Articles 3 à 5

Ces articles transposent les dispositions des articles 1299 à 1301 du Code judiciaire relatives au divorce par consentement mutuel dans celles relatives au divorce pour cause de désunion irrémédiable sur demande conjointe (art. 229, § 2, C.C.).

Il est clairement indiqué quand et par qui il peut être interjeté appel d'un jugement de divorce fondé sur l'article 229, § 2, du Code civil ou d'un jugement refusant d'accorder le divorce sur cette base. Il est également mis fin à la discutable obligation pour les (ex-)époux de se signifier mutuellement le jugement. Le jugement en question est coulé en force de chose jugée après un délai d'un mois, commençant à courir à partir du prononcé du jugement.

⁸ Arrêt n° 137/2008 de la Cour constitutionnelle, 21 octobre 2008.

De procedure van hoger beroep, ingesteld tegen het echtscheidingsvonnis op basis van artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek of tegen het vonnis dat deze echtscheiding weigert, wordt bepaald.

Artikel 6

Er moet een aanpassing komen van artikel 1275 van het Gerechtelijk Wetboek om de voorziening in cassatie tegen een arrest dat de echtscheiding ex artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek uitspreekt of weigert uit te spreken, in overeenstemming te brengen met de regeling die gangbaar is bij echtscheiding op grond van onderlinge toestemming (cf. art. 1302 Ger. W.). Daarom komt er in artikel 1274 van het Gerechtelijk Wetboek een verdeling tussen de echtscheidingsvormen bedoeld in artikel 229, §1 en § 3, van het Burgerlijk Wetboek en deze op grond van artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek.

Het arrest, gewezen in hoger beroep tegen een echtscheidingsvonnis dat gegrond is op artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek moet ook niet worden betekend tussen de vroegere echtgenoten onderling. Er is een precisering van de termijn om een voorziening in cassatie in te stellen, deze bedraagt – zoals bij de andere vormen van echtscheiding – een maand, te rekenen vanaf de uitspraak in plaats van vanaf de betekening. Beide echtgenoten dienen elk voor zich of samen de voorziening in te stellen, net zoals het geval is bij echtscheiding door onderlinge toestemming. De tenuitvoerlegging van het vonnis wordt in alle gevallen geschorst door de termijn en de voorziening in cassatie.

Artikel 7

Bij een echtscheiding op grond van onderlinge toestemming, wordt de termijn om een voorziening in cassatie in te stellen ingekort van drie maanden naar een maand. Dit bevordert de eenvormigheid tussen de diverse echtscheidingsgronden.

Artikel 8

Artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek moet zodanig aangepast worden dat bij een echtscheiding op grond van art. 229, § 3, van het Burgerlijk Wetboek de kosten kunnen verdeeld worden tussen partijen wanneer zij of de rechter dat zo bepalen, zodat dit artikel in overeenstemming gebracht wordt met het eerder genoemde arrest van 21 oktober 2008 van het Grondwettelijk Hof.

Sabien LAHAYE-BATTHEU (Open Vld)
Carina VAN CAUTER (Open Vld)

Est également fixée la procédure d'appel introduite contre le jugement de divorce prononcé sur la base de l'article, § 2, du Code civil ou contre le jugement refusant ce divorce.

Article 6

L'article 1275 du Code judiciaire doit être adapté de façon à ce que le pourvoi en cassation formé contre un arrêt prononçant ou refusant de prononcer le divorce sur base de l'article 229, § 2, du Code civil soit conforme aux règles applicables en matière de divorce par consentement mutuel (article 1302 du Code judiciaire). L'article 1274 du Code judiciaire opère, pour cette raison, une distinction entre les formes de divorce visées à l'article 229, §§ 1^{er} et 3, du Code civil, et celles prévues par l'article 229, § 2, de ce Code.

L'arrêt rendu en appel contre un jugement prononçant le divorce sur base de l'article 229, § 2, du Code civil ne doit pas non plus être signifié entre les ex-époux. L'article précise par ailleurs que si le délai d'introduction d'un pourvoi en cassation est d'un mois, comme pour les autres formes de divorce, il prend cours à la date du prononcé et non à celle de la signification du jugement. Le recours doit être introduit par les deux époux, conjointement ou séparément, comme c'est le cas pour le jugement par consentement mutuel. Dans tous les cas, le délai et le pourvoi en cassation suspendent l'exécution du jugement.

Article 7

En cas de divorce par consentement mutuel, le délai d'introduction d'un pourvoi en cassation est ramené de trois à un mois. Cette modification vise à uniformiser les différentes formes de divorce.

Article 8

L'article 1258 du Code judiciaire doit être adapté de façon à ce que, lorsque le divorce est prononcé sur base de l'article 229, § 3, du Code civil, les dépens puissent être partagés entre les parties si celles-ci ou le juge en décident ainsi. Cette adaptation vise à assurer la conformité de cet article à l'arrêt précité du 21 octobre 2008 de la Cour constitutionnelle.

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 1254, § 1, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 27 april 2007, wordt het eerste lid vervangen als volgt:

«Tenzij ze is gegrond op artikel 229, § 1, van het Burgerlijk Wetboek kan de vordering wegens onherstelbare ontwrichting worden ingesteld bij verzoekschrift. Indien de echtscheiding wordt gevorderd op grond van artikel 229, § 3, van het Burgerlijk Wetboek zijn de regels bedoeld in de artikelen 1034*bis* en volgende van toepassing op het verzoekschrift.»

Art. 3

In artikel 1258, tweede lid, van hetzelfde Wetboek wordt het tweede lid aangevuld met de woorden:

«, behoudens andersluidende overeenkomst of wanneer de rechter anders beslist, rekening houdend met alle omstandigheden van de zaak»

Art. 4

Artikel 1271 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij wet van 30 juni 1994, wordt hersteld als volgt:

«Art. 1271. Hoger beroep tegen het vonnis waarbij de echtscheiding is uitgesproken op grond van artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek is slechts toegelaten indien het ingesteld wordt door het openbaar ministerie binnen één maand te rekenen van de uitspraak. Het wordt aan beide echtgenoten betekend.»

Art. 5

Artikel 1272 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij wet van 30 juni 1994, wordt hersteld als volgt:

«Art. 1272. Hoger beroep tegen het vonnis waarbij beslist is dat er geen grond bestaat om de echtscheiding op grond van artikel 229, § 2, van het Burgerlijk Wetboek uit te spreken, is slechts toegelaten indien het ingesteld wordt door beide partijen, afzonderlijk of gezamenlijk binnen één maand te rekenen van de uitspraak. Het wordt aan de procureur des Konings betekend.»

PROPOSITION DE LOI**Article 1^{er}**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans l'article 1254, § 1^{er}, du Code judiciaire, modifié en dernier lieu par la loi du 27 avril 2007, l'alinéa 1^{er} est remplacé par ce qui suit:

«Sauf lorsqu'elle est fondée sur l'article 229, § 1^{er}, du Code civil, la demande pour cause de désunion irrémédiable peut être introduite par une requête. Lorsque la demande de divorce est fondée sur l'article 229, § 3, du Code civil, les règles prévues aux articles 1034*bis* et suivants s'appliquent à la requête.»

Art. 3

Dans l'article 1258, du même Code, l'alinéa 2 est complété par les mots:

«, sauf convention contraire ou lorsque le juge en décide autrement, compte tenu de toutes les circonstances de la cause.»

Art. 4

L'article 1271 du même Code, abrogé par la loi du 30 juin 1994, est rétabli dans la rédaction suivante:

«Art. 1271. L'appel du jugement qui a prononcé le divorce sur la base de l'article 229, § 2, du Code civil n'est admissible qu'autant qu'il soit interjeté par le ministère public dans le mois à compter de la prononciation. Il est signifié aux deux époux.»

Art. 5

L'article 1272 du même Code, abrogé par la loi du 30 juin 1994, est rétabli dans la rédaction suivante:

«Art. 1272. L'appel du jugement qui a déclaré ne pas y avoir lieu à prononcer le divorce sur la base de l'article 229, § 2, du Code civil, n'est admissible qu'autant qu'il soit interjeté par les deux parties, séparément ou conjointement, dans le mois à compter de la prononciation. Il est signifié au procureur du Roi.»

Art. 6

Artikel 1273 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van 3 mei 1990, wordt hersteld als volgt:

«Art. 1273. Binnen tien dagen na de betekening van het beroep tegen het vonnis bedoeld in artikel 1270*bis* en 1271 doet de procureur des Konings aan de procureur-generaal bij het Hof van Beroep de uitgifte toekomen van het vonnis en de stukken waarop dit is gewezen.

De procureur-generaal geeft schriftelijk zijn conclusie binnen tien dagen na ontvangst van de stukken. De voorzitter of de raadsheer die hem vervangt, brengt verslag uit aan het hof van beroep, in raadkamer, en de eindbeslissing wordt genomen binnen tien dagen na het overleggen van de conclusie van de procureur-generaal.

Het arrest is niet vatbaar voor verzet.»

Art. 7

Artikel 1274 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wetten van 30 juni 1994 en 27 april 2007, wordt vervangen als volgt:

«Art. 1274. De termijn om zich in cassatie te voorzien tegen een beslissing die de echtscheiding uitspreekt op grond van artikel 229, § 1 en § 3, van het Burgerlijk Wetboek, wordt vastgesteld op één maand.

De termijn om zich in cassatie te voorzien tegen het arrest bedoeld in artikel 1273 is één maand te rekenen van de uitspraak. Voorziening in cassatie door de partijen is slechts toegestaan indien ze ingesteld wordt door de beide echtgenoten afzonderlijk of gezamenlijk.

Deze termijn en de voorziening in cassatie schorsen de tenuitvoerlegging.»

Art. 8

In artikel 1302, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 30 juni 1994, worden de woorden «drie maanden» vervangen door de woorden «één maand».

27 november 2008

Sabien LAHAYE-BATTHEU (Open Vld)
Carina VAN CAUTER (Open Vld)

Art. 6

L'article 1273 du même Code, abrogé par la loi du 3 mai 1990, est rétabli dans la rédaction suivante:

«Art. 1273. Dans les dix jours de la signification de l'appel du jugement visé aux articles 1270*bis* et 1271, le procureur du Roi transmet au procureur général près la cour d'appel l'expédition du jugement, et les pièces sur lesquelles celui-ci est intervenu.

Le procureur général donne ses conclusions par écrit, dans les dix jours qui suivent la réception des pièces. Le président, ou le conseiller qui le supplée, fait son rapport à la cour d'appel, en chambre du conseil, et il est statué définitivement dans les dix jours qui suivent la remise des conclusions du procureur général.

L'arrêt n'est pas susceptible d'opposition.»

Art. 7

L'article 1274 du même Code, modifié par les lois des 30 juin 1994 et 27 avril 2007, est remplacé par ce qui suit:

«Art. 1274. Le délai pour se pourvoir en cassation contre une décision prononçant le divorce sur la base de l'article 299, §§ 1^{er} et 3, du Code civil est d'un mois.

Le délai pour se pourvoir en cassation contre l'arrêt visé à l'article 1273 est d'un mois à compter de la prononciation. Le pourvoi des parties n'est admissible qu'autant qu'il soit formé par les deux époux séparément ou conjointement.

Ce délai et le pourvoi sont suspensifs.»

Art. 8

Dans l'article 1302, alinéa 1^{er}, du même Code, remplacé par la loi du 30 juin 1994, les mots «de trois mois» sont remplacés par les mots «d'un mois».

27 novembre 2008